

SUMMARY

O. Goptsi, I. Zelena, N. Zheleznyakova. Modern organizational and methodological innovations of medical high school teaching in conditions of the credit module system.

The article summarizes the experience of using modern forms of student's organization with the help of case-method on the practical lessons in clinical departments. Using this form of student's organization prepares future doctors for the profession and forms skills of lifelong learning that is essential for highly qualified competitive professionals.

Key words: student, «Generation NeXt», teacher, case-method, clinical department, independent study, individual and group activities.

УДК 371.315.6–057.875:371.134:340

Ю. А. Деркачов

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНО-ПОШУКОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІЗ ПРАВОЗНАВСТВА

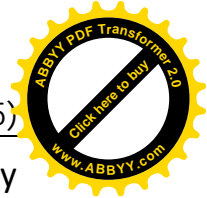
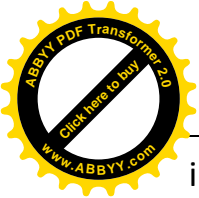
У статті розглянуто можливості ефективного використання проблемних методів навчання у процесі професійної та загальнокультурної підготовки майбутніх педагогів з метою гуманізації суспільно-економічних відносин, формування високоморальних життєвих орієнтирів особистості, рівень яких повинен забезпечити соціально-педагогічні потреби суспільства в умовах реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті.

Ключові слова: *проблемно-пошукові методи навчання, активізація інтелектуальної діяльності, інновації, творча самореалізація, мозковий штурм, дискусії, круглий стіл, ігрові методи.*

Постановка проблеми. У період становлення та зміцнення суверенної демократичної правової держави й громадянського суспільства в Україні побудова національної системи освіти передбачає новий підхід до професійної підготовки кадрів, зокрема майбутніх учителів, яка повинна відповідати сучасним суспільним потребам і світовим стандартам.

Досягнути цей рівень неможливо без новітніх технологій, де проблемні методи навчання є одними з найважливіших, тому що саме вони спонукають зацікавлено самотійно й творчо вирішувати питання, які на кожному кроці зустрічаються майбутнім учителям під час засвоєння значних обсягів наукової інформації.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженню проблем використання окремих проблемно-пошукових методів присвячені праці науковців Ю. Бабанського, С. Вітвицької, Т. Добриніної, Л. Доненко, О. Катеруши та ін. [1; 2; 3; 4; 5], сутність яких полягає в розумінні

інноваційного підходу до процесу навчання з метою подальшого розвитку особистості, що відповідає головній ідеї гуманістичної парадигми сучасної освіти, де головна увага приділена окремому студенту, його всебічному й гармонійному розвитку, прагненню до творчої самореалізації, здатності ефективно працювати й навчатися протягом життя.

Кожен з цих авторів зробив вагомий внесок у розв'язання цієї проблеми, але жоден з них не висвітлив її з погляду підготовки майбутніх педагогів у процесі вивчення ними фундаментальних галузей системи національного права України.

Мета статті – дослідити, як проблемно-пошукові методи, в основу яких покладені закономірності творчого засвоєння знань, використовуються під час підготовки фахівців до їх майбутньої професії – вчителя правознавства.

Виклад основного матеріалу. У 60-х роках минулого століття виникає необхідність в апробації різноманітних підходів до класифікації існуючих методів навчання. Серед них найбільше відповідає специфіці навчання у вищому навчальному закладі класифікація відомого дослідника Ю. Бабанського, згідно з якою методи навчання поділяються на 3 групи:

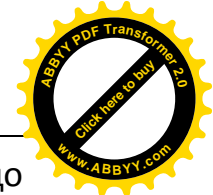
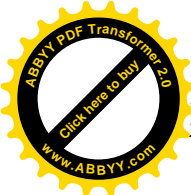
1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.
3. Методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності [1, 192].

Наше дослідження спрямоване на другу групу методів: дискусії, ділові ігри, мозкові штурми, круглий стіл тощо.

У сучасній вищій школі ці методи застосовуються під час здійснення основних форм навчальної діяльності, які перевірені часом, – це лекції та семінари.

Ефективність таких форм навчання значно зростає, тому що проблемно-пошукова складова, покладена в їх основу, стає найголовнішою.

Відомий дослідник С. Витвицька визначає основні види проблемних методів, серед яких: лекція – мозкова атака, лекція-дискусія, лекція з розбором конкретних ситуацій.

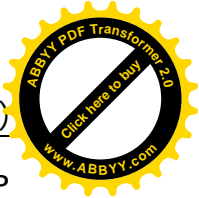
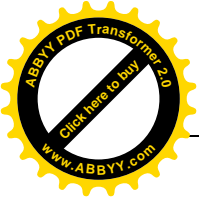

На її думку, *лекція – мозкова атака* – це запрошення до колективного дослідження. Викладач пропонує слухачам спільно вивести певне правило, закономірність процесу, явища. При цьому він звертається до досвіду й знань аудиторії. Уточнюючи й доповнюючи відповіді, викладач підводить теоретичну базу під практичний колективний досвід, записує висновки на дошці (за традиційної форми лектор викладає сам). Звичайно, у такому випадку часу витрачається більше, але його можна зекономити, не зупиняючись на деталях. У процесі «мозкової атаки» відзначається велика активність студентів.

Лекція-дискусія. На відміну від попереднього прийому, у цій ситуації викладач не тільки використовує відповіді слухачів на поставлені питання, а й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами. Це поживляє навчальний процес, активізує пізнавальну діяльність аудиторії, дозволяє викладачеві керувати колективною думкою, використовуючи її з метою переконання, долаючи негативні установки й помилкові думки деяких студентів. Зрозуміло, що ефект досягається лише за умови правильного добору питань для дискусії та вдалого, цілеспрямованого керівництва. Питання ставляться залежно від контингенту аудиторії.

Лекція з розбором конкретних ситуацій – один із способів активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів. За формою така лекція є дискусією, однак для обговорення викладач ставить не питання, а наводить конкретну ситуацію. Ця ситуація подається усно або у фрагменті діафільму, відеозапису й містить достатню інформацію для оцінки явища та його обговорення. Викладач намагається розв'язати дискусію. Іноді обговорення мікроситуації використовується як своєрідний пролог до наступної частини лекції. Це необхідно для того, щоб зосередити увагу аудиторії на окремих проблемах, підготувати до творчого сприймання матеріалу. Як правило, ситуація добирається досить гостра (конфліктна). Але варто пам'ятати, що на обговорення не повинно витрачатися багато часу; не можна також допускати, щоб дискусія відхилялась від теми. Треба пам'ятати, що основним змістом заняття є лекційний матеріал [2, 138].

Усі ці види лекції поряд із традиційними застосовуються в навчальному процесі, особливо під час вивчення цивільного права, тому що ця галузь є однією з найбільш об'ємних та складних у системі права України.

Навчальний вплив полягає в тому, що проблемні лекції дають можливість охопити та засвоїти значні обсяги необхідних знань, які були здобуті в результаті самостійного вирішення завдань, поставлених і контрольованих викладачем. Виховний результат дозволяє студентам бути впевненими у собі й набути практичного досвіду колективного спілкування, поважати один одного, що є необхідним під час проведення семінарських занять, а в подальшому у професійній діяльності.

Результати нашого експерименту свідчать про те, що проблемна лекція порівняно з традиційною є більш ефективною, саме вона дає змогу цікаво та усвідомлено засвоїти необхідний матеріал у результаті активізації інтелектуальної діяльності, зробити спільну роботу відповідальною й підготувати студентів до самостійного творчого оволодіння знаннями, як того потребують вимоги сучасного життя.

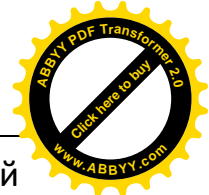
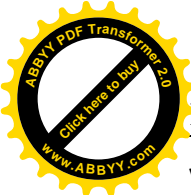
Проблемно-пошукові методи виконують основну роль у проведенні семінарів у формі дискусії, ділової гри, мозкової атаки, круглого столу тощо.

Одним із провідних методів є дискусія. Семінар-дискусія дає можливість студенту висловити власну думку з приводу проблемного питання, аргументовано її відстоювати, критично аналізувати думки інших, знайти спільне рішення для розв'язання завдання, що стояли перед групою. Сам процес застосування цього методу сприяє активній участі кожного студента в роботі під час семінару, глибокому засвоєнню необхідних знань, удосконаленню мистецтва дискутувати.

Під час бесіди з групою студентів після проведеної дискусії з теми «Соціальні норми, їх місце та роль у регулюванні суспільних відносин» були нестандартні відповіді: «Дискусія навчила слухати, поважати думки інших колег. Це допомогло нам обрати правильне рішення», «Не боялись помилитись, бо працювали єдиною командою», «Спілкування було вільним і рівним, нам це дуже сподобалося...».

Такі висновки дають можливість стверджувати, що активізований процес мислення дав змогу самостійно й ефективно ухвалювати рішення, що дуже важливо в майбутній діяльності педагога.

Ігровий метод, який використовувався в навчальному процесі, був запозичений з прикладної діяльності. Цей метод дає змогу імітувати конкретну ситуацію, яка найчастіше зустрічається у професійній діяльності. Сутність ділової гри полягає в тому, що імітується процес підготовки й

ухвалення рішення шляхом взаємодії всіх учасників, які аналізують й уточнюють інформацію під час відтворювання конкретної події.

Ми використовували цей метод у процесі проведення семінару – ділової гри під час вивчення теми «Порядок розгляду індивідуальних трудових суперечок» у сфері трудового права України.

Студенти із задоволенням виконували ролі працівника, директора підприємства, голови профспілкового комітету, судді місцевого суду та ін. Вони активно вчилися культури спілкуватися з іншими учасниками гри, поважати їх особисті погляди, відповідально ставитися до своїх обов'язків та відстоювати власну позицію.

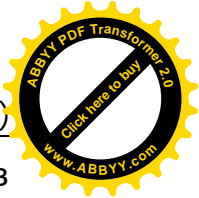
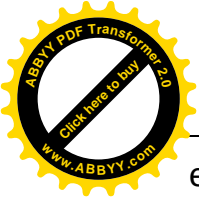
Дидактична функція полягає в ефективному застосуванні знань, які були здобуті на лекціях й отримані під час самостійної підготовки, відбувалося оволодіння уміннями і навичками розв'язувати вирішувати життєві проблеми в координатах права, відповідно до норм діючого законодавства України.

Педагогічне спостереження за навчально-виховним процесом під час застосування цього методу дозволяє усвідомити, що з кожним кроком зростає професійна майстерність майбутніх учителів правознавства, які з великим ентузіазмом, творчо знаходять шляхи вирішення складних життєвих ситуацій і зможуть не тільки показати учням, як себе поводити за певних обставин, а й реально допомогти людям, поновити їх права й законні інтереси, які були порушені.

Семінар «мозковий штурм». Суть його полягає в колективному вирішенні найскладніших завдань, з якими студенти були завчасно ознайомлені. Кожен учасник висловлює власну позицію, при цьому активізується розумова діяльність усієї групи для аналізу запропонованих ідей. Таким чином, знаходиться спільне рішення, яке, як правило, задовольняє всіх.

Виховний вплив мозкової атаки спрямований на формування переконання про те, що складні питання важко вирішити без взаємодопомоги один одному, тому що важливою насамперед є така складова, як колективізм.

Висновки. Наші дослідження щодо доцільності використання проблемно-пошукових методів під час проведення лекцій та семінарів дозволяють бути впевненими в тому що, застосування цих методів стане

ефективним і корисним у процесі підготовки майбутніх учителів правознавства лише за умови комплексного підходу до їх вибору, виходячи із завдань та мети навчального процесу. Досягнуті результати дають перспективу спрямувати зусилля на подальші наукові дослідження у використанні проблемних методів під час педагогічної практики як засобу становлення майбутніх фахівців–професіоналів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю. Бабанский. – М. : Педагогика, 1982. – 192 с.
2. Вітвицька С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. [для студ. магістратури] / С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – С. 138–139.
3. Добрынина Т. Интерактивная форма семинарских занятий в высшей школе / Т. Добрынина // Педагогическое образование и наука. – 2009. – № 8 – С. 70–75.
4. Доненко Л. Проблемно-пошукова технологія від теорії до практики / Л. Доненко // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 2 – С. 31–34.
5. Катеруша О. Ділові ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів / О. Катеруша // Вища школа. – 2009. – № 12. – С. 53–56.

РЕЗЮМЕ

Ю. А. Деркачев. Использование проблемно-поисковых методов обучения при профессиональной подготовке будущих учителей правоведения.

В статье рассмотрены возможности эффективного использования проблемных методов обучения при профессиональной и общекультурной подготовке будущих педагогов с целью гуманизации общественно-экономических отношений, формирования высокоморальных жизненных ориентиров личности, уровень которых должен обеспечить социально-педагогические потребности общества в условиях реализации Национальной доктрины развития образования Украины в XXI столетии.

Ключевые слова: проблемно-поисковые методы обучения, активизация интеллектуальной деятельности, инновации, творческая самореализация, мозговой штурм, дискуссии, круглый стол, игровые методы.

SUMMARY

Y. Derkachev. Use of problem-searching methods of teaching in the process of professional training of the future law teachers.

The article views the possibilities of the effective usage of the problematic methods of teaching-learning process of the professional and cultural preparing of the future teachers with the aim of humanization of the common economical relations, forming the high moral human values of the individuals, the level of providing the social-pedagogical needs of the society in the real conditions: The National Doctrine of the Development of the Education in Ukraine in the XXI century.

Key words: the problematic-searching methods of learning, the activization of the intellectual activity, discussions, innovations, the creative self-development, the brainstorming, the role-penal discussion, the role-playing methods.